

## પ્રકરણ ૭

# અન્ય મુખ્ય નાણાંકીય પ્રોડક્ટ્સ

### અનુક્રમણિકા

### અભ્યાસક્રમ શીખડાવવાનું પરિણામ

ક. અન્ય નાણાંકીય જરૂરિયાતો	૭.૨, ૭.૪
ખ. પ્રોડક્ટ્સના પ્રકાર, તેની વિશિષ્ટતા અને લાભો	૭.૧, ૭.૩
ગ. નાણાંકીય પ્રોડક્ટ્સ પર વેરા અને કુગાવાની અસરો	૭.૫
ઘ. જરૂરિયાતોને ક્રમ આપી નાણાંકીય પ્રોડક્ટ્સને તે પ્રમાણે લાગુ કરવા	૭.૬

### શીખવાના હેતુ

આ પ્રકરણનો અભ્યાસ કર્યા બાદ તમે નીચેની બાબતોમાં પાવરધા બની શકશો

- વ્યક્તિની અન્ય નાણાંકીય જરૂરિયાતો સમજાવવામાં;
- ઉપલબ્ધ પ્રોડક્ટ્સના પ્રકાર તથા તેની વિશિષ્ટતા અને લાભો સમજાવવામાં;
- નાણાંકીય પ્રોડક્ટ્સ માટેની વેરા અસરો નક્કી કરવામાં;
- નાણાંકીય પ્રોડક્ટ્સ પર કુગાવાની અસરો વર્ણવવામાં;
- ગ્રાહકની જરૂરિયાતોને ક્રમ આપવામાં અને આ જરૂરિયાતો પૂરી કરવા અન્ય નાણાંકીય પ્રોડક્ટ્સ લાગુ કરવામાં.

### રજૂઆત

અગાઉના બે પ્રકરણમાં આપણે વ્યક્તિની જીવન વીમા અને બચત/રોકાણ અંગેની જુદીજુદી જરૂરિયાતો અને તેને સંતોષતા પ્રોડક્ટસ વિષે શીખ્યા. આ પ્રકરણમાં આપણે એવી નાણાંકીય જરૂરિયાતો વિષે જોઈશું જે વ્યક્તિ માટે અગાઉના બે પ્રકરણમાં જોયેલ જરૂરિયાતો જેટલી જ અગત્યતા ધરાવે છે.

## મુખ્ય મુદ્દા

આ પ્રકરણમાં નીચેના શબ્દપ્રયોગો અને ખ્યાલોની સમજણને આવરી લેવામાં આવી છે.

આરોગ્ય વીમા	વીમા કલમો (ઈન્સ્યોરન્સ રાઈડર્સ)	પેન્શન પ્લાન	કેશલેસ સવલત
નો-ક્લેઈમ બોનસ	એકઠા કરવાનો તબક્કો	કોમ્યુટેશન	વ્યક્તિગત આરોગ્ય વીમા યોજના
કેમિલી ફ્લોટર	દૈનિક હોસ્પિટલાઈઝેશન પેટેના રોકડ લાભની યોજના	અકસ્માત મૃત્યુ લાભની કલમ (એક્સિડેન્ટલ ડેથ બેનિફિટ રાઈડર)	ગંભીર બીમારીની શરત (ક્રિટિકલ ઈલનેસ રાઈડર)
મુદતની કલમ (ટર્મ રાઈડર)	પ્રીમિયમમાં માફીની કલમ (પ્રીમિયમ વેઈવર બેનિફિટ રાઈડર)	જીવન પર્યંત વર્ષાસન (લાઈફ એન્યુઈટી)	ચોક્કસ સમયગાળા માટે વર્ષાસન
વર્ષાસનમાં વૃદ્ધિ	એકઠા કરવાનો તબક્કો	જરૂરિયાતોને ક્રમ આપવો	

## ક: અન્ય નાણાંકીય જરૂરિયાતો

ભારતમાં મનુષ્યની આયુ મર્યાદા હવે ૬૦ વર્ષની નિવૃત્તિ વય કરતાં ઘણી ઊંચી છે અને આરોગ્યસંભાળ તથા વધી રહેલા અન્ય જીવનધોરણોને કારણે સરેરાશ આયુ મર્યાદા વધી રહી છે. આયુ મર્યાદામાં વધારો પડકારો પણ ઊભા કરે છે.

વીમા કંપનીઓ પરંપરાગત પ્રોડક્ટસ (જેમ કે મુદતી, એન્ડાઉમેન્ટ, મની-બેક, યુલિપ વગેરે) મારફત વહેલા મૃત્યુના જોખમ કઈ રીતે આવરી લે છે તે આપણે અગાઉ જોઈ ગયા છીએ. આમ છતાં, પેન્શન/નિવૃત્તિના પ્રોડક્ટસ નિવૃત્ત લોકોના લાંબા જીવનના જોખમને તેમની યોગ્ય રકમની ચૂકવણી મારફત આવરણ પૂરું પાડે છે જેથી નિયમિત આવકની ગેરહાજરીમાં નિવૃત્ત લોકો પોતાના જીવન નિર્વાહના ખર્ચને પહોંચી શકે. વીમા કંપનીઓ દ્વારા પૂરા પડતાં નિવૃત્ત પેન્શન પ્રોડક્ટસ શું છે તે આ પ્રકરણમાં આપણે જોઈશું.

વૃદ્ધ થવા સાથે બીમારી અને રોગ પ્રત્યેની આપણી નબળાઈ વધતી જાય છે અને આવા સંજોગોમાં ઊભા થતાં તબીબી ખર્ચને પહોંચી વળવા વીમા કંપનીઓ આરોગ્યસંભાળના પ્રોડક્ટસ પૂરા પાડે છે. વીમા કંપનીઓ દ્વારા પૂરા પડતાં વિવિધ આરોગ્યસંભાળના પ્રોડક્ટસ અંગે પણ આ પ્રકરણમાં આપણે જોઈશું.

આપણે આગળ વધીએ તે પહેલા નીચેના ઉદાહરણ પર નજર નાંખીએ.

## ઉદાહરણ

રાજેશ નિવૃત્ત થયો છે અને તેના પ્રપૌત્ર સાથે સમય ગાળી રહ્યો છે. સંજોગવસાત એક વર્ષ પૂર્વે રાજેશને અકસ્માત નડ્યો અને ઈજાને કારણે તેણે હોસ્પિટલમાં દાખલ થવું પડ્યું હતું. પોતાની નિવૃત્તિ માટે રાજેશે બચાવી રાખેલા થોડાક પૈસા ખર્ચાઈ ગયા અને તેનો એકમાત્ર આવકનો સ્રોત બંધ થઈ ગયો, જેને કારણે રાજેશે તેના બાકીના જીવન માટે તેના પૂત્ર પર નિર્ભર રહેવાનો વારો આવ્યો.

રાજેશે પોતાનું નાણાંકીય આયોજન કેવી રીતે અને ક્યાં ખોટું કર્યું તે જણાવો ?

અહીં મુખ્ય મુદ્દો એ છે કે રાજેશે કોઈજ આરોગ્ય વીમો ઊતરાવ્યો નહોતો. જો તેણે આરોગ્ય વીમો ઊતરાવ્યો હોત તો તેના હોસ્પિટલના ખર્ચને પહોંચી વળી શકાયું હોત. આ ઉપરાંત રાજેશે પોતાની નિવૃત્તિ માટે નિયમિત આવક આપતાં પેન્શન પ્લાનને બદલે બેન્ક થાપણમાં રોકાણ કર્યું હતું.

વીમા કંપનીઓ દ્વારા પૂરી પડાતી વિવિધ આરોગ્ય વીમા યોજના અને નિવૃત્તિ યોજના અંગે આ પ્રકરણમાં આપણે જોઈશું.

## **ક૧: આરોગ્ય વીમા માટે જરૂરિયાત**

આપણે અગાઉ ચર્ચા કરી તેમ, છેલ્લાં કેટલાક વર્ષોમાં ભારતમાં આરોગ્યસંભાળની સવલતોમાં નોંધપાત્ર સુધારો થયો છે. જો કે સાથોસાથ તબીબી ખર્ચમાં પણ એટલો જ વધારો થયો છે. શસ્ત્રક્રિયા અથવા લાંબા સમય સુધી હોસ્પિટલમાં સારવાર લેવાનું આજે ઘણું ખર્ચાળ બની ગયું છે. આયુર્મર્યાદા તથા બીમારી અને રોગ પ્રત્યેની નબળાઈમાં એટલા જ વધારાએ આરોગ્ય વીમાની આવશ્યકતા પહેલાં નહોતી એટલી વધારી દીધી છે. વ્યક્તિ અને તેના પરિવારના સભ્યને હોસ્પિટલની સારવાર લેવાની આવે તો તેવા કિસ્સામાં આરોગ્ય વીમા આ ખર્ચ ચૂકવે છે. ડોક્ટરની ફી, રૂમનું ભાડું, દવા અને અન્ય સંબંધિત ખર્ચાઓ પોલીસિમાં નક્કી થયેલી શરતો પ્રમાણે મળે છે.

આરોગ્ય વીમા (જે તબીબી વીમો અથવા મેડિકલેમ તરીકે પણ ઓળખાય છે)ની નીચેના કારણોસર આવશ્યકતા રહે છે:

- જીવન અચોક્કસ છે. કોઈ વ્યક્તિ જીવન દરમિયાન હમેશા તંદૂરસ્ત અને ચુસ્ત રહી શકતો નથી. માટે જીવનના દરેક તબક્કે આરોગ્ય સામે આવરણ હોવું જરૂરી છે.
- ભારતમાં આરોગ્યસંભાળના ખર્ચમાં છેલ્લાં કેટલાક વર્ષોમાં નોંધપાત્ર વધારો થયો છે. હૃદયરોગ, કેન્સર અથવા ડાયાબિટીસ જેવી ગંભીર બીમારી થાય અને તેની સારવાર માટેના નાણાં તાત્કાલિક ઉપલબ્ધ ન બની શકે તો જીવન સામે જોખમ ઊભું થઈ શકે છે. પરિવારે ખર્ચાળ સારવાર કરવાની આવે અને બીમાર વ્યક્તિનું જીવન બચાવી ન શકાય તો પરિવાર જંગી દેવામાં ધકેલાય જાય છે. માત્ર આરોગ્ય વીમાનું કવચ જ આ મુશકેલીમાંથી બહાર કાઢી શકે છે.
- આરોગ્ય વીમો લેતી વખતે વ્યક્તિની ઉંમર મહત્વની છે. વય જેટલી વધુ પ્રીમિયમ એટલું જ ઊંચું રહે છે. આ પોલીસિ દર વર્ષે રિન્યુ કરી શકાય એવી હોવાથી વ્યક્તિની આયુ જેમ વધે છે તેમ તેનો ખર્ચ પણ વધે છે પછી પોલીસિધારક પોલીસિ શરૂ કરે ત્યારે કોઈપણ વયનો હોય તે ધ્યાનમાં લેવાતું નથી. દાવાના અનુભવ પર પણ તે આધાર રાખે છે.

## **ધ્યાન રાખો**

શેને આવરી લેવાય છે અને શેને નહીં તેનો આરોગ્ય વીમા પોલીસિમાં ઉલ્લેખ કરાતો હોય છે. પોલીસિની શરતો અને શબ્દો ધ્યાનપૂર્વક વાંચી લેવા.

## આના પર વિચારો

તમારા પરિવારના કોઈ સભ્યએ અથવા મિત્રએ આરોગ્ય વીમો ઊતરાવ્યો છે? તેમણે ખરીદેલા આરોગ્ય વીમાની વિશિષ્ટતા અને લાભો તપાસો.

## ક-૨: વીમા કલમોની (વધારાના લાભોના વિકલ્પોની) જરૂરિયાત

વધારાના લાભોને વીમા પોલીસિમાં કલમ મારફત આવરી લેવામાં આવે છે. વધારાનું પ્રીમિયમ ચૂકવીને મૂળ પ્લાનમાં કલમનો ઉમેરો કરવામાં આવે છે. કલમ એ શરત હોય છે એટલે કે વધારાના લાભ = વધારાનું પ્રીમિયમ. વ્યક્તિને જે જોઈતા હોય તેવા લાભ મૂળ પ્લાનમાં ન હોય તો કલમ મારફત (જો ઉપલબ્ધ હોય તો) મેળવી શકાય છે.

વિવિધ સ્વાદવાળા આઈસક્રીમનું ઉદાહરણ લઈને કલમનો કન્સેપ્ટ શું છે તે આપણે સમજીએ. માની લો કે કોન એ મૂળ વીમા યોજના છે અને વ્યક્તિ તેની પસંદગીના સ્વાદવાળો આઈસક્રીમ તેમાં નાંખે છે, જેને આપણે શરત (રાઈડર) કહીશું.

મોટા ભાગની વીમા કંપનીઓ તેમના પ્રોડક્ટસના પેકેજેટસમાં અથવા વિશિષ્ટતામાં પ્રોડક્ટની શરતોનો ઉલ્લેખ કરતી હોય છે. શરતનો ઉમેરો કરાવીને વ્યક્તિ અનેક પ્રકારના વીમા પ્લાન લેવાને બદલે તેને બંધબેસતો હોય એવો એક સર્વગ્રાહી વીમા પ્લાન પસંદ કરવાની લવચિકતા ધરાવે છે. શરતો અંગે વધુ વિગતે જાણવા વિભાગ ખુબમાં જુઓ.

## કૃૃ: પેન્શન પ્લાનની જરૂરત

આયુમર્યાદામાં સ્થિર વધારા સાથે વ્યક્તિ તે જ્યારે કમાતો હોય તે વર્ષોમાં જ બચત કરે તે મહત્વનું છે, જેથી તે દૈનિક જીવનનિર્વાહ માટેના ખર્ચ પૂરા પાડતી તેની નિયમિત માસિક આવક બંધ થઈ ગઈ હોવા છતાં પોતાના નિવૃત્તીકાળમાં પણ અગાઉ જેવી જીવનશૈલી જાળવી શકે.

નિવૃત્ત થયા બાદના સમયમાં શાંતિ અને આરામદાયક રીતે જીવવા માંગતી દરેક વ્યક્તિએ નિવૃત્તી પ્લાન લેવો જરૂરી છે.

વ્યક્તિ જ્યારે કમાતો હોય ત્યારે એવા નિવૃત્તી વીમા પ્લાન ખરીદવાનું શક્ય છે જેમાં તે માસિક ધોરણે નાની માત્રાની રકમ ભરી શકે છે. આ રીતે વ્યક્તિ જ્યારે નિવૃત્તીની વયે પહોંચે ત્યારે તેની પાસે એકસાથે મોટી રકમ જમા થાય છે અને તેના આધારે તે પેન્શન પ્લાન ખરીદ કરી શકે છે જે તેને તે નિવૃત્તી બાદ જીવે ત્યાંસુધી માસિક આવક પૂરી પાડે છે.

## આની પર વિચાર કરો. . .

તમારા માતાપિતા (જો નિવૃત્ત થયા હોય તો) અથવા દાદાદાદીને તેમણે તેમની નિવૃત્તીમાં કામ આવે એવા કોઈ નાણાંકીય પ્રોડક્ટસમાં તેમના કામકાજના જીવન દરમિયાન રોકાણ કર્યું હતું કે કેમ તે પૂછો.

## ખ: પ્રોડક્ટસના પ્રકાર, તેની વિશિષ્ટતા અને લાભો

## ખ૧: આરોગ્ય પ્લાનના પ્રકાર

બજારમાં મુખ્યત્વે ચાર પ્રકારના આરોગ્ય પ્લાન ઉપલબ્ધ છે. આપણે વારફરતી તેના પર નજર નાંખશું:

## ખ૧એ: વ્યક્તિગત આરોગ્ય વીમા યોજના

નામ પ્રમાણે આ પ્લાન હેઠળ એક જ વ્યક્તિને આવરણ મળે છે અને તેના આરોગ્યની જરૂરિયાતો પૂરી પાડે છે.

### ઉદાહરણ

અજય અને ટીના દંપતિ છે. લગ્ન પહેલાં અજયે એબીસી વીમા કંપની પાસેથી રૂપિયા ૧,૦૦,૦૦૦ના આવરણ સાથેની વ્યક્તિગત આરોગ્ય વીમા પોલીસિ ખરીદ કરી હતી જે તેની આરોગ્યની જરૂરિયાતો પૂરી પાડે છે. આજરીતે ટીનાએ પણ એબીસી વીમા કંપની પાસેથી રૂપિયા ૧,૦૦,૦૦૦ના આવરણ સાથેની વ્યક્તિગત આરોગ્ય વીમા પોલીસિ ખરીદ કરી હતી જે તેની આરોગ્યની જરૂરિયાતો પૂરી પાડે છે.

## ખ૧બી: ફેમિલી ફ્લોટર આરોગ્ય વીમા યોજના

ફેમિલી ફ્લોટર આરોગ્ય વીમા યોજના એ વ્યક્તિગત આરોગ્ય વીમા યોજનાથી અલગ છે. આ પ્રકારના પ્લાનમાં પરિવારના સભ્યોને આવરી લેવામાં આવે છે. એક વ્યક્તિ તેના પોતાના માટે, તેના જીવનસાથી માટે, તેના બાળકો માટે અને તેના માતાપિતા માટે આવરણ મેળવી શકે છે. કેટલી વ્યક્તિઓને કવચ આપી શકાય છે તેની વીમા કંપની સ્પષ્ટતા કરતી હોય છે. આ પ્રકારના પ્લાનમાં વીમા આવરણ પરિવારના સભ્યો વચ્ચે વહેંચવામાં આવે છે અને તેની કોઈ ચોક્કસ ટકાવારી નથી હોતી.

### ઉદાહરણ

અજય અને ટીના દંપતિ છે અને તેમણે રૂપિયા ૨,૦૦,૦૦૦ના આવરણ સાથે ફેમિલી ફ્લોટર આરોગ્ય વીમા યોજના ખરીદ કરી છે. આ આવરણ અજય અને ટીના વચ્ચે કોઈ ચોક્કસ ટકાવારીમાં વહેંચવામાં આવતું નથી. બેમાંથી એકને અથવા બન્નેને હોસ્પિટલમાં દાખલ થવું પડ્યું હોય તો પણ તેમને વધુમાં વધુ કુલ રૂપિયા ૨,૦૦,૦૦૦ સુધીનું બિલ જ મળી શકે છે.

## ખ૧સી: જૂથ આરોગ્ય વીમા યોજના

સમાન હેતુ માટે એકઠા થયેલા લોકોનું જૂથ આ પ્રકારની આરોગ્ય વીમા યોજના હેઠળ આવરણ મેળવી શકે છે. જૂથ કોઈ કંપનીના કર્મચારી પણ હોઈ શકે છે. અનેક માલિકો તેમના કર્મચારીઓને તબીબી કટોકટી સામે રક્ષણ આપવા આરોગ્ય વીમા કવચ પૂરું પાડે છે, કેટલાક માલિક તો કર્મચારીના પરિવારને પણ આ કવચ પૂરું પાડે છે.

### ઉદાહરણ

અજય ખાનગી કંપનીમાં કામ કરે છે. કંપની તેના કર્મચારીઓને તથા તેના પરિવારને જૂથ આરોગ્ય વીમા યોજના હેઠળ રક્ષણ પૂરું પાડે છે. માટે આ યોજનામાં અજય તેની પત્નીનો સમાવેશ કરી શકે છે.

## ખ૧ડી: દૈનિક હોસ્પિટલના ખર્ચનો લાભ

આ પ્રકારના આરોગ્ય પ્લાનમાં વીમા કંપની વીમાધારક જો હોસ્પિટલમાં દાખલ થાય તો તેને દૈનિક ધોરણે ચોક્કસ માત્રાની રકમ ચૂકવે છે. દૈનિક રકમની માત્રા પોલીસિ લેવા સમયે જ નક્કી કરી લેવાતી હોય છે અને વીમાધારક જેટલા દિવસ સુધી હોસ્પિટલમાં રહે તેટલા દિવસ સુધી તે ચૂકવાય છે, પછી ભલે સારવાર પાછળ કુલ ગમે તેટલી રકમ ખર્ચાઈ હોય (જો કે આ પોલીસિની મુદતો અને શરતોને આધીન હોય છે). દૈનિક ધોરણે ચૂકવવાની રકમ અગાઉથી જ નિશ્ચિત કરાયેલી હોય છે અને તે સારવારના મૂળ ખર્ચ કરતાં ઓછી અથવા વધુ હોઈ શકે છે.

વીમાધારકને ઈન્ટેન્સિવ કેર યુનિટ (આઈસીયુ)માં દાખલ કરાયો હોય તો વીમા કંપની દૈનિક ધોરણે વધારાની રકમ ચૂકવે છે. ગંભીર બીમારી અથવા શસ્ત્રક્રિયાના કિસ્સામાં પોલીસિની મુદતો અને શરતોને આધીન એકસામટી વધારાની રકમ ચૂકવવામાં આવે છે. આ યોજના હેઠળ ચૂકવાતી દૈનિક રકમ વીમાધારકની કોઈ અન્ય તબીબી વીમા પોલીસિ હેઠળ ચૂકવાતી રકમ ઉપરાંતની હોય છે. જો કે એક વર્ષમાં દૈનિક ધોરણના હોસ્પિટલના ખર્ચના લાભ માટે દિવસોની સંખ્યા પર મર્યાદા હોય છે. આનો ઉલ્લેખ પોલીસિની શરતોમાં કરાયેલો હોય છે.

## ઉદાહરણ

### **કૃપા કરી નોધ લો:**

નીચે જણાવાયેલી રકમ અને આંકડા માત્ર ઉદાહરણ પૂરતા જ છે અને દૈનિક હોસ્પિટલના ખર્ચનો લાભ દરેક વીમા કંપનીઓમાં અલગ અલગ હોય છે.

અજય એક ખાનગી કંપનીમાં નોકરી કરે છે. કંપની તેના કર્મચારીઓને તથા તેના પરિવારને જૂથ આરોગ્ય વીમા યોજના હેઠળ કવચ પૂરું પાડે છે. માટે આ યોજનામાં અજય તેની પત્નીનો સમાવેશ કરી શકે છે. જો કે પોતાની કંપની દ્વારા અપાતું વીમા કવચ અપૂરતું હોવાનું અજયને લાગે છે માટે તે હોસ્પિટલના દૈનિક ખર્ચનો રોકડ લાભ પૂરો પાડતી પોલીસિ લેવાનું નક્કી કરે છે.

દૈનિક હોસ્પિટલના ખર્ચ પેટે અજયે પસંદ કરેલ આ પ્લાન હેઠળ રોજના રૂપિયા ૨૦૦૦ ચૂકવવાનું વચન અપાય છે. જો અજયને આઈસીયુમાં ભરતી કરવામાં આવે તો તેવા કિસ્સામાં રોજના વધારાના રૂપિયા ૨૦૦૦ ચૂકવવાની પણ પ્લાનમાં શરત છે. જો કે વીમા કંપનીએ વર્ષમાં રૂપિયા ૧,૨૦,૦૦૦ સુધીની જ રકમ મર્યાદા રાખી છે. આઈસીયુ પેટેના વધારાના લાભની મર્યાદા પણ રૂપિયા ૧,૨૦,૦૦૦ સુધીની છે. આનો અર્થ અજય વર્ષમાં ૬૦ દિવસ સુધીના દૈનિક હોસ્પિટલના ખર્ચનો દાવો કરી શકે છે. જો અજયને ગંભીર બીમારી નડે તો તેને એકસાથે રૂપિયા ૫૦,૦૦૦ ચૂકવવાની પણ પોલીસિમાં જોગવાઈ રખાઈ છે.

અજયને હોસ્પિટલનો ગમે તેટલો ખર્ચ આવે તેણે ખર્ચ કરેલી ઉપરની નિશ્ચિત રકમ તો તેને વીમા કંપની ચૂકવશે જ અને પોતાની કંપની દ્વારા ઊતારી અપાયેલા આરોગ્ય વીમા હેઠળ અજય અલગથી દાવો કરી શકે છે.

## ખ-૨ : આરોગ્ય વીમા યોજનાની વિશિષ્ટતા અને લાભો

આરોગ્ય વીમા યોજનાની વિશિષ્ટતા અને લાભો અનેક છે. જેમાંના કેટલાક નીચે પ્રમાણે છે.

૧. **કિંમત:** આરોગ્ય વીમા યોજનાના પ્રીમિયમનો આધાર વ્યક્તિની વય, તંદૂરસ્તી, આદતો તથા પરિવારના તબીબી ઇતિહાસ પર રહેતો હોય છે. જો બાકીના દરેક પરિબલો યથાવત રહે તો વીમાધારકની વયની સાથોસાથ પ્રીમિયમની રકમમાં પણ વધારો થાય છે. માટે આરોગ્ય વીમા યોજના બને એટલી વહેલી લેવી જરૂરી છે કારણ કે યુવાન વયે પ્રીમિયમની રકમ ઓછી હોય છે અને વીમાધારકની વય સાથે તે વધતી જાય છે.

### ઉદાહરણ

વાર્ષિક રૂપિયા ૭૦૦૦ના પ્રીમિયમની ચૂકવણી સાથે કરણે રૂપિયા ૩,૦૦,૦૦૦ની આરોગ્ય વીમા યોજના લીધી છે. કરણને હૃદયરોગનો હુમલો થયો અને તેણે શસ્ત્રક્રિયા કરવાની ફરજ પડી. હોસ્પિટલનું રૂપિયા ૨,૫૦,૦૦૦નું બિલ વીમા કંપનીએ ચૂકવ્યું. માટે આ કિસ્સામાં કરણ દ્વારા ચૂકવાતા રૂપિયા ૭૦૦૦ના પ્રીમિયમની રકમની અને તેને મળેલા લાભની ભાગ્યે જ સરખામણી થઈ શકે.

૨. **કેશલેસ સવલત:** કેટલીક આરોગ્ય યોજનામાં કેશલેસ (રોકડ વગર) સવલત આપવામાં આવે છે. આ યોજના હેઠળ આવરી લેવાયેલી વ્યક્તિને ફોટો ઓળખપત્ર આપવામાં આવે છે. વીમાધારક વ્યક્તિ જોડાણ ધરાવતી હોસ્પિટલમાં દાખલ થાય તે સમયે આ અંગે તેણે વીમા કંપનીને જાણ કરવાની રહે છે. કેટલીક હોસ્પિટલો આરોગ્ય સંભાળ સેવા પૂરી પાડવા વીમા કંપની સાથે કરાર કરતી હોય છે. વીમા કંપનીની મંજૂરી મળે તો વીમાધારકે હોસ્પિટલમાં રિપોઝીટની રકમ કે સારવારનો ખર્ચ ચૂકવવાનો રહેતો નથી અને બિલની રકમ પોલીસિની શરતો પ્રમાણે વીમા કંપની સીધેસીધી હોસ્પિટલને ચૂકવે છે.

### ધ્યાન રાખો

વીમા કંપની દરેક ખર્ચને આવરી લેતી નથી. આ આવરણમાંથી કેટલાક ખર્ચ બાકાત રખાતા હોય છે, જે દરેક વીમા કંપનીના પોતાના ધોરણ પ્રમાણે અલગઅલગ હોય છે.

હોસ્પિટલ વીમા કંપની સાથે જોડાણ ધરાવતી ન હોય તો તેવા કિસ્સામાં બિલની રકમ વીમાધારકે ચૂકવવાની રહે છે અને બાદમાં વીમા કંપનીમાં તે માટે પૂરતા પુરાવા/પેપર્સ સાથે દાવો કરવાનો રહે છે. પોલીસિની શરતો પ્રમાણે દાવો ચૂકવવામાં આવે છે.

૩. **તબીબી ચકાસણી:** પોલીસિ જારી કરાય તે પહેલાં મોટાભાગની વીમા કંપનીઓ પ્રસ્તાવકની તબીબી ચકાસણી કરાવે છે અને પ્રસ્તાવકની વય પ્રમાણે વિવિધ ચકાસણી કરાવવા જણાવાય છે. ડોક્ટરના રિપોર્ટના આધારે વીમા કંપની પ્રસ્તાવ સ્વીકારવો કે કેમ અને કેટલા પ્રીમિયમે તે નિર્ણય લે છે.

૪. **પહેલેથી હયાત બીમારી:** ચોક્કસ સમયગાળા બાદ વીમા કંપની પહેલેથી હયાત કેટલીક બીમારીને આવરણ પૂરું પાડે છે. આ સમયગાળો 'વેઈટિંગ પીરિયડ' તરીકે ઓળખાય છે. કેટલીક વીમા કંપનીઓ પહેલેથી હયાત કોઈ કોઈ બીમારીને બાકાત રાખે છે જેનો ઉલ્લેખ પોલીસિની શરતોમાં કરાતો હોય છે. ઉદાહરણ તરીકે

ડાયાબિટીસ જેવી પહેલેથી હયાત બીમારી ત્રણ અથવા ચાર વર્ષ બાદ આવરી લેવામાં આવે છે. પહેલેથી હયાત બીમારીની સારવાર સંબંધિત શરતો દરેક વીમા કંપનીઓમાં અલગઅલગ હોય છે.

૫. **નો-ક્લેઈમ બોનસ:** વર્ષની અંદર પોલીસિ પર કોઈ દાવો ન આવ્યો હોય તો વીમા કંપની પોલીસિ રિન્યુઅલના સમયે નો-ક્લેઈમ બોનસ ઓફર કરી શકે છે. એટલે કે વીમા કંપની પછીના વર્ષના પ્રીમિયમમાં ડિસ્કાઉન્ટ આપે છે.
૬. **કાયમી બાકાતી:** આરોગ્ય વીમા યોજના કેટલીક કાયમી બાકાતી રાખે છે, ઉદાહરણ તરીકે દવાનો દૂરુપયોગ અથવા તબીબી સલાહ નહીં અનુસરવી.
૭. **તાત્કાલિક સંભાળ:** પોલીસિધારકને તાત્કાલિક અને યોગ્ય સમયે સારવાર ઉપલબ્ધ બને છે. પોલીસિધારકને તબીબી સારવારની આવશ્યકતાની સ્થિતિમાં હોય ત્યારે તેણે ભવિષ્યમાં એપોઈન્ટમેન્ટ માટે રાહ જોવાની હોતી નથી.
૮. **બચત અથવા લોન્સ મારફત એકસાથે રકમ ભરવાની રહેતી નથી:** સારવાર પેટેની ચૂકવણી કઈ રીતે કરાશે તેની પોલીસિધારકે ચિંતા કરવાની રહેતી નથી કારણ કે તેણે ચૂકવેલા પ્રીમિયમને આધારે વીમા કંપની ચૂકવણી કરે છે.

## પ્રશ્ન ૭.૧

આરોગ્ય વીમા યોજનાની વિશિષ્ટતા અને લાભો જણાવો.

### ખૃ૩: કલમો (વધારાના વિકલ્પો/રાઈડર્સ)

વિભાગ ક-૨ માં જોઈ ગયા તેમ વિકલ્પોને કારણે પોલીસિધારક વધારાના લાભ સાથે વીમા કવચને પોતાને બંધબેસતું બનાવી શકે છે. આ વિભાગમાં આપણે વિકલ્પોના કેટલાક ઉદાહરણ જોઈશું.

### ખૃ૩એ: અકસ્માતે મૃત્યુ લાભનો વિકલ્પ

વીમાધારકનું અકસ્માતને કારણે મૃત્યુ થાય તો તેવા કિસ્સામાં વીમાધારકને તેની વીમાની રકમ ઉપરાંત આ વિકલ્પ હેઠળ નક્કી થયા પ્રમાણે વધારાની રકમ મળે છે. બહારના, હિંસક, અનપેક્ષિત તથા જોઈ શકાય એવા માધ્યમો દ્વારા થયેલા અકસ્માતને પરિણામે મૃત્યુ થયું હોવું જોઈએ. આ વિકલ્પ હેઠળ પોલીસિની શરત પ્રમાણે રકમની ચૂકવણી થાય છે.

ભારતમાં અકસ્માતને કારણે મૃત્યુની સંખ્યામાં થઈ રહેલા વધારાને ધ્યાનમાં રાખતા અકસ્માતે મૃત્યુ લાભના વિકલ્પનું ઘણું મહત્વ છે. આ વિકલ્પનો શેમાં ઉમેરો થઈ શકે છે, તે પ્રોડક્ટસની વીમા કંપની ચોખવટ કરે છે અને કયા પ્રોડક્ટસમાં આ વિકલ્પનો લાભ નથી મળતો તેની પણ યાદી તૈયાર કરે છે.

## ઉદાહરણ

મહેશ એબીસી વીમા કંપની પાસેથી રૂપિયા ૨૫,૦૦,૦૦૦નો મુદતી વીમો લેવા માંગે છે. તે અકસ્માતે મૃત્યુ લાભનો વિકલ્પ પણ લેવા માંગે છે.



વીમા કંપનીએ આ લાભ માટે નીચે પ્રમાણેની શરતો નક્કી કરી છે.

પ્રવેશની લઘુત્તમ વય	૧૫ વર્ષ
પ્રવેશની મહત્તમ વય	૫૫ વર્ષ
પાકતી મુદતે મહત્તમ વય	૬૦ વર્ષ
વીમાની ઓછામાં ઓછી રકમ	રૂપિયા ૫૦,૦૦૦
વીમાની વધુમાં વધુ રકમ	રૂપિયા ૧૦,૦૦,૦૦૦ અથવા મૂળ વીમાની રકમ આ બેમાંથી જે ઓછી હોય તો.

અકસ્માત થયાના ૧૮૦ દિવસની અંદર મૃત્યુ થયેલું હોવું જોઈએ.

### ઉપરની મુદતો અને શરતોનું વિશ્લેષણ :

- મહેશ ૧૫ વર્ષ કે તેથી વધુની વયે આ વિકલ્પ લઈ શકે છે પરંતુ ૫૫ બાદ નહીં.
  - મહેશ ૬૦ વર્ષની વયે પહોંચે ત્યારે આ વિકલ્પ આપોઆપ રદ થઈ જાય છે પછી ભલે મૂળ વીમો ચાલુ હોય.
  - મહેશ રૂપિયા ૫૦,૦૦૦થી નીચેની વીમાની રકમ પર આ વિકલ્પ લઈ શકતો નથી.
  - મહેશ વધુમાં વધુ રૂપિયા ૧૦,૦૦,૦૦૦ની અથવા મૂળ વીમા (આ કિસ્સામાં રૂપિયા ૨૫,૦૦,૦૦૦)ની રકમ આ બેમાંથી જે ઓછી હોય તેના પર આ વિકલ્પ લઈ શકે છે. આ કિસ્સામાં મહેશ વધુમાં વધુ રૂપિયા ૧૦,૦૦,૦૦૦ની વીમાની રકમ માટે અકસ્માતે મૃત્યુ લાભનો વિકલ્પ મેળવી શકે છે.
  - જો મહેશનો અકસ્માત થાય અને તેણે હોસ્પિટલમાં રહેવું પડે અને અકસ્માત બાદ તેનું નવ મહિને મૃત્યુ થાય તો વીમા કંપની તેના નોમિનીને અકસ્માતે મૃત્યુનો લાભ નહીં ચૂકવે, જોકે મૂળ વીમાની રકમ ચૂકવાશે. અકસ્માત બાદ મહેશનું ૧૮૦ દિવસની અંદર મૃત્યુ થયું હોત તો અકસ્માતે મૃત્યુનો લાભ મળી શકત.
- \* કૃપા કરી નોંધો કે આ એક વીમા કંપનીનું માત્ર ઉદાહરણ છે અને અકસ્માતે મૃત્યુના લાભની કલમ વીમા કંપનીઓમાં અલગઅલગ હોય છે.

### ખુટબી: મુદતી વીમાનો વિકલ્પ (ટર્મ રાઈડર)

પોલીસિમાં સામાન્ય ખર્ચે મૃત્યુના આવરણની રકમ વધારવા આ વિકલ્પનો ઉપયોગ થઈ શકે છે. જો કોઈ વ્યક્તિ એન્ડાઉમેન્ટ પોલીસિ અથવા મની બેક પોલીસિ જેવી બચત પોલીસિ લેવા માંગતો હોય અને સાથોસાથ અલગ મુદતી વીમા પોલીસિ લીધા વગર મૃત્યુ ક્વચ વધારવા માંગતો હોય તો, તે આ વિકલ્પ પસંદ કરી શકે છે. આ વિકલ્પ કયા પ્રોડક્ટસ સાથે લઈ શકાય તેની વીમા કંપની યાદી તૈયાર કરે છે કયા પ્રોડક્ટસમાં આ વિકલ્પનો લાભ નહીં મળી શકે તેની પણ વીમા કંપની યાદીમાં સ્પષ્ટતા કરે છે.

### ઉદાહરણ

પોતાના પૂત્રના શિક્ષણ માટે મહેશ વીસ વર્ષના સમયગાળામાં રૂપિયા ૨૫,૦૦,૦૦૦ ભેગા કરવા એન્ડાઉમેન્ટ પ્લાન લેવા માંગે છે. મહેશ રૂપિયા ૧૦,૦૦,૦૦૦નું વધારાનું મુદતી વીમા આવરણ પણ લેવા માંગે છે પરંતુ તે અલગ મુદતી વીમા પ્લાન લેવા માંગતો નથી. આવા કિસ્સામાં મહેશ રૂપિયા ૨૫,૦૦,૦૦૦ની મૂળ પોલીસિ લેશે અને વિકલ્પ દ્વારા રૂપિયા ૧૦,૦૦,૦૦૦નું વધારાનું મુદતી વીમા (ટર્મ ઈન્સ્યુરન્સ) આવરણ મેળવશે.

મુદતી વીમા કલમ માટે વીમા કંપનીએ નીચેની મુદતો અને શરતો નિશ્ચિત કરી છે:

પ્રવેશની લઘુત્તમ વય	૧૫ વર્ષ
પ્રવેશની મહત્તમ વય	૫૫ વર્ષ
પાકતી મુદતે મહત્તમ વય	૬૦ વર્ષ
વીમાની ઓછામાં ઓછી રકમ	રૂપિયા ૫૦,૦૦૦
વીમાની વધુમાં વધુ રકમ	મૂળ વીમાની રકમ જેટલી

### ઉપરની મુદતો અને શરતોનું વિશ્લેષણ:

- મહેશ ૧૫ વર્ષ કે તેથી વધુની વયે આ વિકલ્પ લઈ શકે છે પરંતુ ૫૫ બાદ નહીં.
  - મહેશ ૬૦ વર્ષની વયે પહોંચે ત્યારે આ વિકલ્પ આપોઆપ રદ થઈ જાય છે પછી ભલે મૂળ વીમો ચાલુ હોય.
  - મહેશ રૂપિયા ૫૦,૦૦૦થી નીચેની વીમાની રકમ પર આ વિકલ્પ લઈ શકતો નથી.
  - મહેશ વધુમાં વધુ મૂળ વીમાની રકમ જેટલો જ વધારાનો વિકલ્પ લઈ શકે છે (આ કિસ્સામાં રૂપિયા ૨૫,૦૦,૦૦૦) આ કિસ્સામાં મહેશ વધુમાં વધુ રૂપિયા ૨૫,૦૦,૦૦૦ની વીમાની રકમ માટે વિકલ્પ લઈ શકે છે પરંતુ તેની જરૂરિયાત માત્ર રૂપિયા ૧૦,૦૦,૦૦૦ની છે.
  - જો મહેશનું પોલીસિની મુદત દરમિયાન મૃત્યુ થાય તો તેના નોમિની/લાભકર્તાને રૂપિયા ૨૫,૦૦,૦૦૦ની મૂળ વીમાની રકમ અને રૂપિયા ૧૦,૦૦,૦૦૦ના મુદતી વિકલ્પનો લાભ પોલીસિની મુદતો અને શરતો પ્રમાણે મળી શકે છે.
- \* કૃપા કરી નોંધો કે આ એક વીમા કંપનીનું માત્ર ઉદાહરણ છે અને મુદતી વિકલ્પની શરતો વીમા કંપનીઓમાં અલગઅલગ હોય છે.

### ખુસી: ગંભીર બીમારીની કલમ (વિકલ્પ)

ગંભીર બીમારીનું નિદાન થાય તો આ વિકલ્પ હેઠળ ચોક્કસ માત્રાની રકમ ચૂકવવામાં આવે છે. આ રકમનો ઉપયોગ તબીબી સારવાર, હોસ્પિટલમાં પ્રવેશ અથવા ગંભીર બીમારીના નિદાન બાદ આવકના થતાં નુકસાનમાં મદદરૂપ બનવા સહિતના કોઈપણ હેતુ માટે થઈ શકે છે. જો કે થયેલી બીમારી વીમા કંપની દ્વારા આ કલમ માટે નક્કી કરાયેલી ગંભીર બીમારીની યાદીમાં આવરી લેવાયેલી હોવી જરૂરી છે.

### ગંભીર બીમારીમાં આવરી શકાય એવી બીમારીઓ

હૃદય રોગનો હુમલો

કેન્સર

કિડની ખરાબ થઈ જવી

મહત્વના અંગોનું ટ્રાન્સપ્લાન્ટ

પક્ષઘાત

મોતિયાની શસ્ત્રક્રિયા

અંધાપો

પગ અને નીચેના અવયવોને લકવો

કોમા

બહુવિધ સ્કલરોસિસ

વીમા કંપની વિકલ્પ માટે પ્રવેશની લઘુત્તમ વય, પ્રવેશની મહત્તમ વય, પાકતી મુદતે મહત્તમ વય તથા વીમાની ઓછામાં ઓછી અને વધુમાં વધુ રકમ નિશ્ચિત કરે છે. આ આંકડા દરેક વીમા કંપનીઓમાં અલગઅલગ હોય છે. વિકલ્પ સંદર્ભે વીમા કંપની અન્ય શરતો પણ નિશ્ચિત કરે છે. આ વિકલ્પ ક્યા પ્રોડક્ટસ સાથે લઈ શકાય તેની વીમા કંપની યાદી તૈયાર કરે છે ક્યા પ્રોડક્ટસમાં આ કલમનો લાભ નહીં મળી શકે તેની પણ વીમા કંપની યાદીમાં સ્પષ્ટતા કરે છે.

## ધ્યાન રાખો

પોલીસિધારકને ગંભીર બીમારીનું નિદાન થાય તો (વિકલ્પ હેઠળ ચૂકવવાને પાત્ર એવી બીમારી) વીમા કંપની વિકલ્પ હેઠળની રકમ સામાન્ય રીતે એકસાથે ચૂકવે છે અને વિકલ્પના લાભ મટી જાય છે. એટલે કે ત્યારપછી કરાતાં દાવા વીમા કંપની આ વિકલ્પ હેઠળ મંજૂર કરતી નથી.

## પ્રશ્ન ૭.૨

ગંભીર બીમારીની વિકલ્પ હેઠળ આવરી લેવાયેલી પાંચ સામાન્ય ગંભીર બીમારી જણાવો.

## ખૃડી: પ્રીમિયમ માફીની કલમ (વિકલ્પ)

વીમાધારક બીમારી અથવા અકસ્માતને કારણે અપંગ બની જાય અને તે કામ કરવાની સ્થિતિમાં ન રહે તો તેવા સંજોગોમાં આ કલમ હેઠળ ભવિષ્યના સંપૂર્ણ પ્રીમિયમ ભરવામાંથી માફી મળે છે. વીમા કંપની વીમાધારક વતિ પ્રીમિયમ ભરવાનું ચાલુ રાખે છે અને પોલીસિ સામાન્ય રીતે જ ચાલુ રહે છે.

પોલીસિધારકની અપગંતા અથવા મૃત્યુને કારણે પ્રીમિયમ નહીં ભરી શકવાથી પોલીસિ રદ થતી અટકાવવા આ કલમ યોગ્ય છે.

કેટલીક બાળ વીમા યોજનામાં પ્રીમિયમ માફીની કલમ આવરી લેવાયેલી જ હોય છે જ્યારે અન્યમાં તે વૈકલ્પિક લાભ હોય છે. પ્રીમિયમ ભરતા માતાપિતાના મૃત્યુના કિસ્સામાં પોલીસિ સામાન્ય રીતે જ ચાલુ રહે અને બાળકનું ભાવિ જોખમાય નહીં, તેની પ્રીમિયમ માફીની કલમ ખાતરી રાખે છે. આવા કિસ્સામાં પ્રીમિયમની માફી ત્યાં સુધી મળે છે જ્યાં સુધી પોલીસિની મુદતો પ્રમાણે સૂચિત લાભ બાળકને મળે નહીં.

પ્રીમિયમની માફી કલમ માટે આવશ્યક પ્રવેશની લઘુત્તમ વય, પ્રવેશની મહત્તમ વય, પાકતી મુદતે મહત્તમ વય તથા વીમાની ઓછામાં ઓછી અને વધુમાં વધુ રકમ વીમા કંપની નિશ્ચિત કરે છે. આ સંખ્યા વીમા કંપનીમાં અલગઅલગ હોય છે. કલમ બાબતે વીમા કંપની અન્ય મુદતો અને શરતો પણ નિશ્ચિત કરે છે. આ કલમ કયા પ્રોડક્ટસને લાગુ થઈ શકે તથા શેની હેઠળ આ કલમના લાભ ચૂકવાતા નથી તેની પણ વીમા કંપની યાદી જાહેર કરે છે.

## **ખૃૃૃ: વીમા કંપનીઓ દ્વારા પૂરી પડાતી અન્ય કલમો (વિકલ્પો)**

વીમા કંપનીઓ દ્વારા પૂરી પડાતી અન્ય કલમો નીચે પ્રમાણે છે:

**શસ્ત્રક્રિયાના ખર્ચને આવરી લેતી કલમ** • આ કલમ હેઠળ વીમા કંપની વીમાધારકના મગજ, હૃદય, ફેફસા, લિવર વગેરેની શસ્ત્રક્રિયાના ખર્ચ કલમ લીધી હોય તે સમયે નક્કી થયેલી શરતો અને મુદતો પ્રમાણે ચૂકવે છે.

**હોસ્પિટલના ખર્ચને આવરી લેતી કલમ** • આ કલમ હેઠળ વીમા કંપની વીમાધારકને હોસ્પિટલમાં દાખલ કરાયો હોય તે પેટે થયેલા ખર્ચને કલમ લીધી હોય તે સમયે નક્કી થયેલી શરતો અને મુદતો પ્રમાણે ચૂકવે છે. આ કલમ હેઠળ પેમેન્ટ બે રીતે ચૂકવવામાં આવે છે. સારવાર પાછળ થયેલો પૂરેપૂરો ખર્ચ (કલમની શરતોમાં શું આવરી લેવાયું છે તેને આધીન) અથવા વીમાધારક હોસ્પિટલમાં રહે એટલા દિવસ દૈનિક ધોરણે નક્કી થયેલી ચોક્કસ રકમ વીમા કંપની ચૂકવે છે. પોલીસિધારક જો આઈસીયુમાં દાખલ થયો હોય તો વીમા કંપની દૈનિક ધોરણે વધારાની રકમ પણ ચૂકવે છે. જો કે દરેક વીમા કંપનીઓમાં આ ચૂકવણીની પદ્ધતિ અલગઅલગ હોય છે. વિભાગ બી૧માં દર્શાવાયા મુજબ વ્યક્તિગત પોલીસિ જેવી જ આ કલમ છે.

## **ખાતરીલાયક વીમાની કલમ**

• આ કલમ વીમાધારકને વિવિધ ઘટનાઓ જેમ કે લગ્ન, બાળકનો જન્મ, ઘરની ખરીદી વગેરે માટે પોતાનું આવરણ વધારવાનો હક આપે છે.

## **ખૃ: કલમની વિશિષ્ટતા અને લાભો**

કલમની વિશિષ્ટતા અને લાભો નીચે પ્રમાણે છે:

**વધારાનું આવરણ:** કલમનો ઉમેરો કરીને વીમાધારક વધારાના રક્ષણ મેળવી શકે છે. કલમ દ્વારા આવરણની ગુણવત્તા તથા વ્યાપ વધારવામાં મદદ મળે છે.

**સામાન્ય ખર્ચ:** નવી યોજનાની સરખામણીએ આ કલમો સામાન્ય ખર્ચે ખરીદી શકાય છે. ઉદાહરણ તરીકે જો કોઈ વ્યક્તિ એન્ડાઉમેન્ટ પ્લાન ખરીદતો હોય અને મૃત્યુના આવરણને વધારવા માંગતો હોય તો અલગ મુદતી વીમો ખરીદવાને બદલે તે મુદતની કલમ (ટર્મ રાઈડર) ખરીદી શકે છે અને આવરણમાં સામાન્ય ખર્ચે વધારો કરી શકે છે.

**ધોરણસરનો વીમો:** કલમ દ્વારા વીમાધારક તેના આરોગ્ય પ્લાનને તેની જરૂરિયાત પ્રમાણે વધારી શકે છે. વીમા કંપની પણ થોડીઘણી જ યોજનાની રચના કરી શકે છે અને વિવિધ કલમો મારફત ગ્રાહકને જોઈએ તે રીતે મદદ કરી શકે છે. દરેક પ્લાનમાં એક કે વધુ કલમ લઈ શકાય છે. પાંચ પાયાના પ્લાન હોય અને તેમાં સાત કલમો હોય તો વીમો ઊતરાવનારને ૩૫ અથવા વધુ વિકલ્પો મળી શકે છે.

**લવચિકતા:** પીલીસિધારકની ઈચ્છા પ્રમાણે કલમ ઉમેરી શકાય છે અથવા દૂર કરી શકાય છે, આમ ઊંચી માત્રામાં લવચિકતા પૂરી પાડે છે.

**વેરા લાભો:** કલમના ઉમેરા પેટે ચૂકવાયેલું પ્રીમિયમ આવક વેરા ધારાની કલમની સુસંગત જોગવાઈઓ હેઠળ વેરાપાત્ર આવકમાંથી બાદ મળી શકે છે.

### **કલમો સંદર્ભે ઈરડાના નિયમનો:**

એપ્રિલ ૨૦૦૨ના રોજ જારી કરાયેલા અને ઓક્ટોબર ૨૦૦૨માં સુધારાયેલા ઈરડાના નિયમનો પ્રમાણે:

- મુદતી અથવા જૂથ વીમા પ્રોડક્ટસના કિસ્સામાં આરોગ્ય અથવા ગંભીર બીમારી સંદર્ભની દરેક કલમો પેટે ચૂકવાતા પ્રીમિયમ મૂળ પોલીસિના પ્રીમિયમની રકમના ૧૦૦ ટકા કરતાં વધુ ન હોવું જોઈએ;
- અન્ય દરેક કલમો પેટે ચૂકવાતા કુલ પ્રીમિયમની રકમ મૂળ પોલીસિના પ્રીમિયમની રકમના ૩૦ ટકા કરતાં વધુ ન હોવી જોઈએ; અને
- દરેક કલમો હેઠળ કોઈ લાભ ઊભા થાય તો, તેની રકમ મૂળ પોલીસિની રકમ કરતાં વધુ ન હોવી જોઈએ.

આ નિયમનો દ્વારા ઈરડાએ કોઈપણ પોલીસિ સાથે પૂરી પાડી શકાતી કલમોની સંખ્યા પર મર્યાદા લાદી છે. આ મર્યાદામાં સમયે સમયે સુધારા કરી શકવાનું શક્ય છે.

### **ખ-૫: વર્ષાસન (એન્યુઈટી)**

વર્ષાસનને જીવન વીમાથી 'વિપરીત (રિવર્સ)' તરીકે જોવામાં આવે છે. જીવન વીમા કોન્ટ્રેક્ટ હેઠળ વીમા કંપની વીમાધારકના મૃત્યુ પર ચૂકવણી શરૂ કરે છે જ્યારે વર્ષાસન કોન્ટ્રેક્ટ હેઠળ વીમા કંપની વર્ષાસન મેળવનારનું મૃત્યુ થવા સાથે તેને ચૂકવણી બંધ કરી દે છે.

વર્ષાસન જીવન વીમા કંપની પાસેથી ખરીદી શકાય છે. વર્ષાસન એક જ સમયે એકસામટી રકમ ચૂકવીને અથવા વર્ષો સુધી નિયમિત ચૂકવણી કરીને ખરીદી શકાય છે. આની ચૂકવણી વર્ષાસન મેળવવાનો હોય તેના દ્વારા અથવા વર્ષાસન મેળવવાનો હોય તેના માલિક અથવા વ્યક્તિગત લાભકર્તા અથવા પેન્શન સ્કીમ દ્વારા થાય છે.

વર્ષાસન એટલે વર્ષાસન આપનાર દ્વારા કોઈ વ્યક્તિને એક પ્રકારની નિયમિત ચૂકવણી જે વર્ષાસન મેળવનાર તરીકે ઓળખાય છે.

વર્ષાસન તાત્કાલિક (ઈમીડીયેટ) અથવા વિલંબિત (ડીફર્ડ) હોઈ શકે છે.

- **તાત્કાલિક વર્ષાસન** એકસાથે રકમની ચૂકવણી કરીને ખરીદાયા બાદ તાત્કાલિક ચૂકવવાને પાત્ર બને છે. વર્ષાસનની ચૂકવણી મહિના, ત્રણ માસ, છ માસ અથવા વર્ષના અંતે પોલીસિધારક દ્વારા લેવાયેલી પોલીસિ/વિકલ્પની વિશિષ્ટતા પ્રમાણે શરૂ થાય છે.
- **ડીફર્ડ વર્ષાસન** એડવાન્સમાં ચૂકવાય છે. વર્ષાસનની ખરીદ કિંમત વર્ષાસન મેળવવાનો સમય શરૂ થવા પહેલાં એકસામટી ચૂકવવાની હોય શકે છે. આ ઉપરાંત ડીફર્ડ વર્ષાસન તે મેળવવાનો સમય શરૂ થવા પહેલાં વર્ષો સુધી નિયમિત રીતે હપ્તામાં ચૂકવણી કરીને પણ ખરીદી શકાય છે.

## ઉદાહરણ

### હકક (વર્ષાસન પાત્રતા/વેસ્ટીંગ ડેટ)

- ૪૦ વર્ષની ઉંમરે અજયે વીમા કંપનીને એકસામટી રૂપિયા ૧૦ લાખની રકમ ચૂકવીને નિવૃત્તી યોજના ખરીદી હતી.
- અજય નિવૃત્ત થયા બાદ એટલે કે ૬૦ વર્ષની ઉંમર બાદ વર્ષાસન મેળવવાનો ઈચ્છા ધરાવે છે. જે સમયથી વર્ષાસન ચૂકવણીને પાત્ર બને છે તેને હકપાત્ર કહેવાય છે.
- અજયે ૪૦ વર્ષની ઉંમરે આપેલી એકસામટી રકમ તેની ૬૦ વર્ષની ઉંમર વચ્ચેના વીસ વર્ષ માટે વીમા કંપની અજય વતિ રોકાણ કરશે અને તેના પર વળતર મેળવશે. અજય નિવૃત્ત થશે ત્યારે એકઠી થયેલી રકમમાંથી તેને નિયમિત રીતે વર્ષાસન ચૂકવાશે.
- નિવૃત્તીની તારીખને સામાન્ય રીતે હકપાત્ર તારીખ (વેસ્ટીંગ ડેટ) કહેવાય છે કારણ કે આ તારીખથી વર્ષાસનની ચૂકવણી શરૂ થાય છે.
- હક મેળવવાના સમયે તેજ વીમા કંપની પાસેથી પેન્શન પ્લાન ખરીદવો કે અન્ય જીવન વીમા કંપની પાસેથી તે અંગે અજય નિર્ણય લઈ શકે છે. પેન્શન પૂરું પાડનારની પસંદગી કરવાના વિકલ્પને ઓપન માર્કેટ ઓપ્શન કહેવાય છે.
- હક મેળવવાના સમયે કેવા પ્રકારનો વર્ષાસન પ્લાન મેળવવો તે પસંદ કરવાનો અજયને વિકલ્પ હોય છે.
- વર્ષાસનની ચૂકવણીનો આધાર કેવા પ્રકારનો વર્ષાસન પ્લાન પસંદ કરવામાં આવે છે અને હક અપાયો હોય તે સમયે (વેસ્ટીંગ ડેટ) પ્રવર્તતા દર પર રહેલો છે.

વ્યવહારમાં અનેક પ્રકારો ઉપલબ્ધ છે. જેમાંના કેટલાક નીચે પ્રમાણે છે.

## ખપએ: આજીવન વર્ષાસન

નામ પ્રમાણે જ આવા પ્રકારના વર્ષાસનમાં વર્ષાસન મેળવનાર જીવે ત્યાંસુધી વીમા કંપની પાસેથી વર્ષાસન મેળવતો રહે છે. તેના મૃત્યુની સાથે જ વર્ષાસનની ચૂકવણી બંધ થઈ જાય છે.

ઉદાહરણ તરીકે સંજય આજીવન વર્ષાસન પ્લાન ખરીદ કરે છે તો તે જીવશે ત્યાંસુધી વીમા કંપની પાસેથી નિયમિત રીતે વર્ષાસન મેળવતો રહેશે.

## ધ્યાન રાખો

આજીવન વર્ષાસન (તાત્કાલિક અને ડીફર્ડ) એવા નાણાંમાંથી ખરીદવામાં આવે છે જે પેન્શન સાથે સંકળાયેલા હોય અને અન્ય કોઈ હેતુ માટે તેનો ઉપયોગ થઈ શકે એમ ન હોય ( પેન્શન યોજના પર વધુ વિગત વિભાગ ખદમાં અપાઈ છે)

## ખપબી: ચોક્કસ સમયગાળા માટેનું વર્ષાસન

આ પ્રકારના વર્ષાસનમાં વર્ષાસનનો હકદાર ઓછામાં ઓછા ૫, ૧૦, ૧૫, ૨૦ અથવા ૨૫ વર્ષ જેટલા વર્ષની ચોક્કસ મુદત સુધી વર્ષાસન મેળવવાનું પસંદ કરી શકે છે પછી તે ગમે તેટલા વર્ષ સુધી જીવતો હોય. વર્ષાસનનો હકદાર તેણે પસંદ કરેલી મુદતની અંદર મૃત્યુ પામે તો પણ બાકીના સમયગાળા માટેની વર્ષાસનની રકમ તેના લાભકર્તાને મળે છે.

## ખપસી: સંયુક્ત જીવન, અંતિમ સર્વાઈવર સુધીનું વર્ષાસન

આ પ્રકારના વર્ષાસનમાં વર્ષાસનના બે હકદાર હોય છે. એટલે કે પતિ અને પત્ની. બેમાંથી કોઈપણ એક મૃત્યુ પામે તો બાકીનાને તે જીવે ત્યાંસુધી સમાન રકમનું વર્ષાસન મળવાનું ચાલુ રહે છે એટલે કે બન્ને જણની હયાતીમાં જે રકમ મળતી હતી તેટલી રકમ મળતી રહે છે.

અન્ય પ્રકારનું આવું વર્ષાસન એ છે કે વર્ષાસનનો હકદાર તેના જીવનકાળ દરમિયાન વર્ષાસન મેળવે છે અને તેના મૃત્યુ બાદ તેના જીવનસાથી (ઉદાહરણ તરીકે) તેના જીવનકાળ સુધી ઓછી માત્રાનું વર્ષાસન એટલે કે મૂળ વર્ષાસનના ૨૫, ૫૦ અથવા ૭૫ ટકા જેટલું ઓછું વર્ષાસન મેળવે છે. આવા પ્રકારની વર્ષાસન યોજનામાં પ્રથમ હકદાર જ્યાંસુધી જીવે છે ત્યાંસુધી પૂરેપૂરું ૧૦૦ ટકા વર્ષાસન મળતું રહે છે. પરંતુ પ્રથમ હકદારનું મૃત્યુ થાય તો તેના જીવનસાથીને તે જીવે ત્યાંસુધી પોલીસિમાં દર્શાવ્યા મુજબ ઓછી રકમનું વર્ષાસન મળે છે.

ઉદાહરણ તરીકે સંજય અને તેની પત્નીએ સંયુક્ત વર્ષાસન લીધું છે. આ કિસ્સામાં સંજય વીમા કંપની પાસેથી તેના જીવનકાળ દરમિયાન નિયમિત વર્ષાસન મેળવશે. સંજયના મૃત્યુ પર તેની પત્નીને તેના જીવનકાળ દરમિયાન ઘટેલું વર્ષાસન મળશે. શીતલના મૃત્યુ બાદ વર્ષાસન બંધ થઈ જશે. જો શીતલનું મૃત્યુ સંજયની પહેલા થાય તો વર્ષાસન સંજયને તે જીવશે ત્યાંસુધી મળતું રહેશે.

## ખ-પડી: ખરીદ કિંમત પરત કરવા સાથેનું આજીવન વર્ષાસન

આ પ્રકારના વર્ષાસનમાં વર્ષાસનના હકદાર તેઓ જીવે ત્યાં સુધી નિયમિત રીતે વર્ષાસન મેળવે છે. તેમના મૃત્યુ બાદ વર્ષાસન પેટેની મૂળ ખરીદ કિંમત તેના નોમિની/લાભકર્તાને પાછી મળે છે. ખરીદ કિંમત એટલે રકમ એકઠી કરવાના તબક્કાના અંતે હાથમાં આવતી રોકાણ લાયક રકમનું મૂલ્ય (જેને આધારે વર્ષાસન ખરીદી શકાય છે) અથવા વર્ષાસન ખરીદવા સમયે ચૂકવાતી એકસામટી રકમ. આનો આધાર સંજોગો પર રહેલો છે.

## ખ-પઈ: વર્ષાસનમાં વધારો

આ પ્રકારના વર્ષાસનમાં શરતો ઉપરના કોઈ પણ વિકલ્પ સમાન હોય છે, પરંતુ વર્ષાસનમાં દર વર્ષે ચોક્કસ ટકાવારીનો વધારો અથવા નક્કી થયેલા ફુગાવાના ઈન્ડેક્સ પ્રમાણે વધારો થાય છે.

## ખદુ: પેન્શન પ્લાન્સ

પેન્શન પ્લાન્સ બચત અને રોકાણ માટેના પ્લાન્સ છે જે વ્યક્તિ અથવા તેના પર નિર્ભર રહેનારા માટે પેન્શનના લાભની જોગવાઈ સાથે જોડાયેલ છે. પેન્શન સ્કીમમાં એક વખત ચૂકવણી કરી દેવાયા બાદ તે નિવૃત્તિ અથવા મૃત્યુ સુધી સ્કીમમાં લોક કરી દેવામાં આવે છે. ઉદાહરણ તરીકે આ રકમ ઋણ ચૂકવવા અથવા કાર ખરીદવા માટે પાછું ખેંચી શકાતું નથી. પેન્શન પ્લાન માલિકો દ્વારા અથવા ખાનગી વ્યક્તિઓ દ્વારા (તેમના પોતાના લાભ માટે) પૂરા પાડવામાં આવતાં હોય છે.

નિવૃત્તિ પેન્શન પ્લાન મૂળ રીતે તો આજીવન વર્ષાસન છે જે નિવૃત્તિ સાથે શરૂ થાય છે.

પેન્શન પ્લાન્સની વિશિષ્ટતા અને લાભો	
રકમ એકઠી કરવાનો તબક્કો	પેન્શન પ્લાનના બે તબક્કા હોય છે. રકમ એકઠી કરવાનો/રોકાણનો તબક્કો અને નિયમિત વર્ષાસનનો તબક્કો. રકમ એકઠી કરવાના તબક્કા દરમ્યાન વ્યક્તિ તેના કામકાજના જીવનકાળ દરમ્યાન નિયમિત ધોરણે અથવા એકસામટી રકમ ચૂકવે છે જે વીમા કંપની ગ્રાહક વતિ અન્યત્ર રોકે છે.
નિયમિત વર્ષાસનનો તબક્કો	એકઠી થયેલી રકમનો ઉપયોગ વ્યક્તિ નિવૃત્ત થવા પર વર્ષાસન ખરીદવા માટે કરી શકે છે. વર્ષાસન યોજના તે જ વીમા કંપની અથવા અન્ય વીમા કંપની પાસેથી ખરીદી શકાય છે. એકઠી થયેલી રકમ ઉપરાંત વ્યક્તિ તેને નિવૃત્તિ સમયે મળેલી પ્રોવિડન્ટ ફન્ડની રકમ કે ગ્રેયુઈટી કે સુપરએન્યુએશન અથવા પીપીએફ કે અન્ય રોકાણ મારફત પ્રાપ્ત થતી રકમનો ઉપયોગ પણ વર્ષાસન ખરીદવા માટે કરી શકે છે. વર્ષાસનના નિયમિત તબક્કા દરમ્યાન વીમા કંપની વ્યક્તિ વતિ એકસામટી રકમ રોકે છે અને વ્યક્તિને નિયમિત અથવા સમયાંતરે વર્ષાસનની રકમ ચૂકવવાનું શરૂ કરે છે.
રકમ પાછી ખેંચવાનો વિકલ્પ	નિયમિત અથવા સમયાંતરે વર્ષાસનની રકમ મળવાનું શરૂ થાય તે પહેલાં વ્યક્તિ પોતાની રકમ પાછી ખેંચી શકે છે. આને રૂપાંતરીકરણ કહેવાય છે. એકઠી થયેલી રકમમાંથી સામાન્ય રીતે એક તૃતિયાંશ રકમ પાછી ખેંચવાની વીમા કંપની વ્યક્તિને પરવાનગી આપે છે. બાકીની બે તૃતિયાંશ રકમનો ઉપયોગ વર્ષાસન યોજના ખરીદવા માટે જ કરવો પડે છે.



પેમેન્ટનો સમયગાળો	રકમ એકઠી કરવાના તબક્કે રિટાયરમેન્ટ ફન્ડમાં માસિક/ત્રિમાસિક /અર્ધવાર્ષિક/વાર્ષિક ધોરણે રકમ ભરી શકે છે. રિટાયરમેન્ટ ફન્ડમાં વ્યક્તિ એકસામટી રકમ પણ ભરી શકે છે. વર્ષાસન ખરીદવાના સમયે વ્યક્તિ તે મેળવવાનો સમયગાળો માસિક/ત્રિમાસિક /અર્ધવાર્ષિક/વાર્ષિક ધોરણનો પસંદ કરી શકે છે. મોટાભાગના લોકો વર્ષાસન મેળવવાનો સમયગાળો માસિક જ પસંદ કરતાં હોય છે.
વીમા આવરણ	વર્ષાસન અથવા પેન્શન પ્લાન્સ વર્ષાસનના નિયમિત તબક્કામાં કોઈ વીમા આવરણ પૂરા પાડતાં નથી અને વર્ષાસનના હકદારના મૃત્યુ પર ચૂકવણી અટકી જાય છે સિવાય કે ચોક્કસ સમયગાળા સુધીની બાંધધરી અપાઈ હોય. વધુ માહિતી માટે વિભાગ ખપબી જુઓ.
વેરા અસરો	પેન્શન પ્લાનમાં રકમ એકઠી કરવાના તબક્કા દરમિયાન ચૂકવાતી રકમ ચોક્કસ મર્યાદાને આધીન આવક વેરા ધારાની પ્રવર્તમાન જોગવાઈ પ્રમાણે વેરાપાત્ર આવકમાંથી મુક્તિને પાત્ર છે. જ્યારે વ્યક્તિને મળતાં નિયમિત પેન્શન અથવા વર્ષાસનની રકમ વેરાપાત્ર આવક ગણાય છે અને તેના પર વેરા સ્તર તથા દર પ્રમાણે વેરો લાગુ થાય છે.
ચૂકવણીનો સમયગાળો	રકમ એકઠી કરવાના તબક્કા દરમિયાન વ્યક્તિ વીમા કંપનીને નિયમિત રીતે અથવા એકસામટી રકમ ચૂકવી શકે છે.
પરંપરાગત/યુનિટ લિન્કડ	રકમ એકઠી કરવાના તબક્કા દરમિયાન વ્યક્તિ તેની જોખમ રૂચી પ્રમાણે પરંપરાગત પેન્શન પ્લાન અથવા યુનિટ લિન્કડ પેન્શન પ્લાનમાં રોકાણની પસંદગી કરી શકે છે. પરંપરાગત પેન્શન પ્લાન તેનું મોટાભાગનું ફન્ડ સરકારી સિક્યુરિટીસમાં રોકે છે જ્યારે યુનિટ લિન્કડ પેન્શન પ્લાનમાં વ્યક્તિને ઈક્વિટી ફન્ડસ, ડેટ્ ફન્ડસ, બેલેન્સડ ફન્ડ અથવા અન્ય ઉપલબ્ધ ફન્ડમાં રોકાણ કરવાનો વિકલ્પ હોય છે.
ચૂકવણીના પ્રકાર	નિયમિત વર્ષાસનના તબક્કા દરમિયાન વર્ષાસન ચૂકવનારા કેટલાક વર્ષાસનના હકદારને નિશ્ચિત રકમની ચૂકવણી કરે છે જ્યારે કેટલાક લોકો વર્ષાસનની રકમમાં ચોક્કસ ટકાવારી અથવા નક્કી થયેલા ફુગાવાના ઈન્ડેક્સ પ્રમાણે વધારો કરી આપે છે.

૧ સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૦થી લાગુ થયેલા ઈરડાના ધોરણો પ્રમાણે દરેક યુનિટ લિન્કડ પેન્શન પ્લાનમાં ઓછામાં ઓછા ૪.૫૦ ટકાના વળતર (જો દરેક પ્રીમિયમ ચૂકવાયા હોય તો)ની બાંધધરી આપવાનું વીમા કંપની માટે ફરજિયાત બનાવ્યું છે અને રકમ એકઠી કરવાના તબક્કા દરમિયાન કોઈ આંશિક રકમ ઉપાડવા પરવાનગી અપાતી નથી.

## પ્રશ્ન ૭.૩ રૂપાંતરિકરણનો અર્થ સમજાવો

### ગ: નાણાંકીય પ્રોડક્ટસ પર વેરા અને ફુગાવાની અસરો

ફાઈનાન્સ બિલ ૨૦૧૧માં ડાયરેક્ટ ટેક્સ કોડ (ડીટીસી) ૧ એપ્રિલ ૨૦૧૨થી લાગુ કરવાનો નિર્ણય લેવાયો છે તેની નોંધ લેવી. દરેક જીવન વીમા પોલીસિઓ પર અપાતી વેરા સારવારમાં ડીટીસીને પરિણામે સુધારા આવશે ત્યારે એજન્ટ તરીકેનું લાયસન્સ લેતા પહેલા આ ફેરફારો સાથે સુસંગત બનવાનું રહેશે.

### ગ૧: નાણાંકીય પ્રોડક્ટસ પર વેરા અસરો

- **આરોગ્ય વીમા યોજના:** આરોગ્ય વીમા પેટે ચૂકવાતું પ્રીમિયમ પ્રવર્તમાન વેરા કાયદા પ્રમાણે ચોક્કસ મર્યાદાને આધીન આવકવેરા ધારાની ચોક્કસ કલમ હેઠળ વેરાપાત્ર આવકમાંથી બાદ મળે છે. વ્યક્તિ સીનિયર સીટિઝન હોય (૬૦ વર્ષ અને તેથી ઉપર) તો તેને અન્ય સામાન્ય નાગરિક કરતાં વધુ રકમ બાદ મળે છે. વ્યક્તિ તેના પોતાના માટે, જીવનસાથી માટે, બાળકો તથા માતાપિતા માટે પ્રીમિયમ ભરી શકે છે અને વેરા લાભ માટે અરજી કરી શકે છે.
- **કલમ(વિકલ્પો):** વીમાના ચોક્કસ લાભ મેળવવા માટે લેવાતા વિકલ્પો ઉપર ચૂકવાતા પ્રીમિયમ પણ આવકવેરા ધારાની સુસંગત કલમ હેઠળ વેરાપાત્ર આવકમાંથી બાદ મળે છે.
- **પેન્શન પ્લાન:** પેન્શન પ્લાન માટે રકમ એકઠી કરવાના તબક્કે ચૂકવાતા પ્રીમિયમ (ચોક્કસ મર્યાદા સુધીના) આવકવેરા ધારા હેઠળ વેરાપાત્ર આવકમાંથી બાદ મળે છે. રૂપાંતરના સમયે વ્યક્તિ એકઠી થયેલી રકમમાંથી એક તૃતીયાંશ જેટલી રકમ વેરામુક્ત રીતે ઉપાડી શકે છે. વ્યક્તિને નિયમિત રીતે મળતાં વર્ષાસન (પેન્શન)ને આવક ગણવામાં આવે છે અને વર્ષાસન મેળવનારના હાથમાં આવતી આ આવક પર લાગુ થતાં વેરા દર અને વેરા સ્તર પ્રમાણે વેરો લાગુ થાય છે.

### ગ-૨: નાણાંકીય પ્રોડક્ટસ પર ફુગાવાની અસરો

વીમા અને અન્ય નાણાંકીય પ્રોડક્ટસ પર ફુગાવો કેવી રીતે અસર કરે છે તે આપણે પ્રકરણ ૫ અને ૬માં જોઈ ગયા. આજરીતે ફુગાવાએ આરોગ્ય સંભાળના ખર્ચ પર પણ અસર કરી છે જેમાં છેલ્લાં કેટલાક વર્ષોમાં નોંધપાત્ર વધારો થયો છે, આનો અર્થ આજે લેવાતું આરોગ્ય વીમા કવચ એક દાયકા બાદ પૂરતું નહીં રહે. જો કે કેટલાક આરોગ્ય વીમા પ્લાન્સ હેઠળ વીમા કંપની કવચમાં વધારો કરી આપે છે માટે વ્યક્તિએ ફુગાવાને ધ્યાનમાં રાખી સમયાંતરે તેમના આરોગ્ય વીમા કવચની સમીક્ષા કરતાં રહેવું જોઈએ. કેટલીક આરોગ્ય યોજનાઓ અને જીવન વીમા યોજનાઓ વીમાધારકને ગંભીર બીમારીની કલમ (ક્રિટિકલ ઈલનેસ રાઈડર) ઉમેરવા છૂટ આપે છે. જો કોઈ વ્યક્તિને ગંભીર બીમારીનું નિદાન થાય તો તેવા કિસ્સામાં આ ઉપયોગી થઈ પડે છે.

ફુગાવાએ જીવન નિર્વાહના ખર્ચ પર ગંભીર અસર કરી છે. નિવૃત્તીના વર્ષોમાં વ્યક્તિ પાસે આવકના અન્ય કોઈ સાધન નથી હોતા જેના પર તે આધાર રાખી શકે માટે નિવૃત્તી પ્લાન પસંદ કરતી વખતે વ્યક્તિએ ફુગાવાને પરિણામે દર વર્ષે ખર્ચમાં થતાં રહેવાના વધારાને ધ્યાનમાં રાખવો જોઈએ. કેટલાક નિવૃત્તી પ્લાન હેઠળ વર્ષાસનની રકમમાં ફુગાવાની અસરને પહોંચી વળવા દર વર્ષે ચોક્કસ ટકાવારી અથવા નક્કી થયેલા ફુગાવાના ઈન્ડેક્સ પ્રમાણે વધારો થાય છે.

# ઘ: જરૂરિયાતોને ક્રમ આપવા અને જરૂરિયાતોને નાણાંકીય પ્રોડક્ટસ

## લાગુ કરવા

પરિવારમાં કમાતી વ્યક્તિ ગંભીર રીતે બીમાર પડે અને તેણે લાંબો સમય હોસ્પિટલમાં રહેવું પડે તો તેનાથી પરિવારની નાણાંકીય સ્થિતિ પર બે રીતે અસર થઈ શકે છે - પ્રથમ, અન્ય હેતુઓ માટે બચાવી રાખેલા નાણાં તેમણે હોસ્પિટલના બિલ પાછળ ખર્ચા નાંખવા પડે છે. બીજું, પરિવારમાં કમાતી વ્યક્તિ જ હોસ્પિટલમાં હોવાથી તેની આવક પર અસર પડે છે. ગંભીર બીમારીના કિસ્સામાં પરિવારે હોસ્પિટલના બિલ ચૂકવવા બહારથી વ્યક્તિગત લોનના રૂપમાં ઉછીના નાણાં લેવાનો વારો આવી શકે છે. આને કારણે પરિવાર મોટા દેવામાં ધકેલાઈ જાય છે અને દેવું ચૂકવવા તેની આવક પણ નથી હોતી. આવા સંજોગોમાં આરોગ્ય વીમા યોજના હોસ્પિટલના બિલ ચૂકવવા પરિવારની મદદ આવી શકે છે. આવક ગુમાવવા પેટે કેટલાક વીમા પ્લાન હેઠળ વીમાધારકને દૈનિક રકમ ચૂકવવામાં આવે છે. આ હકીકતોને ધ્યામાં રાખી દરેક વ્યક્તિના જીવનમાં આરોગ્ય વીમાને અગ્રતા અપાવી જોઈએ.

પરિવારમાં કમાતી વ્યક્તિએ એક વખત વ્યક્તિગત જીવન વીમો ઊતરાવી લીધા બાદ તેણે તેના અને તેના પરિવાર માટે આરોગ્ય વીમો લેવાનું વિચારવું જોઈએ. આવરણને વિસ્તૃત બનાવવા વ્યક્તિ તેની જીવન વીમા યોજનામાં અકસ્માત મૃત્યુ લાભની કલમ અને અપંગતાની કલમનો ઉમેરો કરાવી શકે છે અથવા તે અલગથી વ્યક્તિગત અકસ્માત વીમો ઊતરાવી શકે છે. પોતાના પરિવાર માટે આરોગ્ય વીમો લેતી વખતે વ્યક્તિએ કુટુંબના દરેક સભ્ય માટે વ્યક્તિગત આરોગ્ય વીમો લેવાને બદલે ફેમિલી ફ્લોટર પ્લાન પર પસંદગી કરવી જોઈએ. ફેમિલી ફ્લોટર પ્લાનમાં પરિવારના દરેક સભ્યો માટે આવરણમાં ચોક્કસ ટકાવારી નથી હોતી.

અમે અગાઉ જણાવી ગયા છીએ કે અનેક લોકો નિવૃત્તિ કરતાં બાળકોના શિક્ષણ તથા લગ્ન માટેના પ્લાનને વધુ પ્રાધાન્ય આપે છે. એક વ્યવસાયીક જીવન વીમા એજન્ટે તેના ગ્રાહકને બને એટલો જલ્દી પેન્શન પ્લાન શરૂ કરવા સમજાવવો જોઈએ. શરૂઆતમાં તેઓ નાની રકમથી પણ પ્લાન શરૂ કરાવીને બાદમાં તેમાં તબક્કાવાર વધારો કરાવી શકે છે.

## સંક્ષેપ્ત (સાર)

જીવન વીમા એજન્ટે જાણવાના અને સમજવાના રહેતા વિવિધ પ્રકારના પ્રોડક્ટસ પરનો અમારો અભ્યાસ અમે અહીં પૂરો કરીએ છીએ. નિવૃત્તિનો સમયગાળો બને એટલો આરામદાયક અને આનંદપ્રદ બની રહે માટે વૃદ્ધાવસ્થાની જરૂરિયાતોને બને એટલી વહેલી હાથ ધરવાના મહત્વ પર આ પ્રકરણમાં અમે પ્રકાશ પાડ્યો છે. બીમારી સામે વધુ લાચાર બની ગયેલા વ્યક્તિઓ માટે ઉપલબ્ધ વિવિધ પ્રકારના આરોગ્ય પ્લાન્સ, કલમો અને વર્ષાસન વિશે તથા તેની ભૂમિકા વિશે અને નિયમિત આવકની ગેરહાજરીમાં બીમારી કેવા નાણાંકીય પરિણામો ઊભા કરી શકે છે તે હવે તમે સારી રીતે સમજી શકશો.

આપણે આગળ વધીએ તે પહેલાં, પ્રકરણ ૫ -નો વિભાગ ઘ અને પ્રકરણ ૬નો વિભાગ ત એક વખત ફરીવાર જોઈ લો અને આ પ્રકરણમાં અમે આવરી લીધેલા વિષયો ગ્રાહકની દરેક શક્ય જરૂરિયાતોના એકંદર ચિત્રમાં તે કઈ રીતે બંધબેસે છે તે જુઓ અને તમારા ગ્રાહકે તેના ચોક્કસ સંજોગો પ્રમાણે કેવા જીવન વીમા અને બચત પ્રોડક્ટસ લેવા જોઈએ તે ઓળખી કાઢવામાં તેમને મદદરૂપ બનવા આ જ્ઞાન અને સમજનો તમે કઈ રીતે ઉપયોગ કરી શકો છો તે તપાસો.

હવે પછીના પ્રકરણમાં આપણે ગ્રાહકની જરૂરિયાતોને કમ આપવાના વિષયમાં આગળ વધીશું અને તમારા ગ્રાહકના વર્તમાન જીવનના પરિઘમાં રહીને તમે તે કઈ રીતે સિદ્ધ કરી શકો તેના પર અને તમારા દ્વારા અપાતી સલાહ પર પ્રભાવ પાડી શકે એવા પરિબળો પર ખાસ ધ્યાન આપશું.

## **મુખ્ય મુદ્દા**

<b>અન્ય નાણાંકીય જરૂરિયાતો</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>● વ્યક્તિની અન્ય નાણાંકીય જરૂરિયાતોમાં આરોગ્ય વીમા, વીમા કલમો (વિકલ્પો), નિવૃત્તિ પ્લાન વગેરેનો સમાવેશ થાય છે.</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>● આરોગ્ય વીમા યોજના પરિવારને હોસ્પિટલના ખર્ચ જેમાં ડોક્ટરની ફી, દવા, રુમનું ભાડું તથા અન્ય તબીબી ખર્ચનો સમાવેશ થાય છે તે સામે રક્ષણ આપે છે.</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>● વીમા કલમો (વિકલ્પો) દ્વારા સામાન્ય ખર્ચ વધારાના લાભો મેળવી શકાય છે. કલમો દ્વારા પસંદગી પ્રમાણેની વીમા પોલીસિ મેળવી શકાય છે.</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>● નિવૃત્તિ પ્લાન દ્વારા વ્યક્તિ નિવૃત્ત થતાં પહેલાં જે જીવનશૈલી જીવતો હતો તેવું જ જીવન ધોરણ નિવૃત્ત કાળમાં જાળવી શકે છે.</li> </ul>
<b>અન્ય મહત્વના પ્રોડક્ટ્સની વિશિષ્ટતા અને લાભો</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>● અન્ય પરિબળો યથાવત રહેશે એવી ધારણાં રાખીએ તો આરોગ્ય વીમા પ્લાનમાં વય વધવા સાથે પ્રીમિયમમાં પણ વધારો થાય છે.</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>● આરોગ્ય વીમા સાથે સંકળાયેલી (નેટવર્ક) હોસ્પિટલમાં કેશલેસ સવલત પૂરી પાડે છે અને વીમા કંપની સાથે જોડાયેલી ન હોય તેવી હોસ્પિટલના બિલ ભરપાઈ કરવાના ધોરણો (રિઈમ્બર્સમેન્ટ) ચૂકવે છે.</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>● કલમો (વિકલ્પો) આવરણની ગુણવત્તા અને માત્રા વધારવામાં મદદ કરે છે.</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>● પેન્શન પ્લાનના બે તબક્કા હોય છે: રકમ એકઠી કરવાનો તબક્કો જેમાં વ્યક્તિ પ્લાનમાં એકસામટી અથવા નિયમિત ફાળા મારફત રકમ ભરે છે અને બીજો તબક્કો વર્ષાસનનો હોય છે જેમાં વીમા કંપની વર્ષાસન મેળવનારને નિયમિત ચૂકવણી કરે છે.</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>● વ્યક્તિ એકઠી થયેલી રકમમાંથી એક તૃતીયાંશ રકમ વેરામુક્ત ધોરણે પાછી ખેંચી શકે છે, તેણે બાકીની બે તૃતીયાંશ રકમ વર્ષાસન ખરીદવા માટે ઉપયોગમાં લેવાની રહે છે.</li> </ul>
<ul style="list-style-type: none"> <li>● નિવૃત્તિ પ્લાન માટે રકમ એકઠી કરવાના તબક્કે ચૂકવાતા પ્રીમિયમ આવકવેરા ધારાની સુસંગત કલમ હેઠળ વેરાપાત્ર આવકમાંથી બાદ મળે છે. વર્ષાસન મેળવનારના હાથમાં આવતી વર્ષાસનની નિયમિત રકમ વેરાપાત્ર હોય છે.</li> </ul>

● વર્ષાસનનું વર્ગીકરણ પેમેન્ટની ફીકવન્સી, ચૂકવણીનો પ્રકાર, ચૂકવણી શરૂ થવાનો સમય, કેટલા લોકોને તેનો લાભ મળે છે તેની સંખ્યા વગેરેના આધારે થાય છે.

#### વિવિધ પ્રકારના નાણાંકીય પ્રોડક્ટસ

● આરોગ્ય વીમા યોજનાના મુખ્ય ચાર પ્રકાર છે: વ્યક્તિગત આરોગ્ય વીમા યોજના, ફેમિલી ફ્લોટર આરોગ્ય યોજના, જૂથ આરોગ્ય વીમા યોજના તથા દૈનિક હોસ્પિટલ ખર્ચના રોકડ લાભની યોજના.

● વીમાધારકના અકસ્માતથી મૃત્યુના સંજોગોમાં અકસ્માતે મૃત્યુ લાભની કલમ તેને વીમાની મૂળ વીમા રાશિ ઉપરાંત વધારાનો લાભ પૂરો પાડે છે.

● મુદત (ટર્મ રાઈડર)ની કલમ મારફત પોલીસિમાં મૃત્યુનું આવરણ વધારી શકાય છે.

● વીમાધારક ગંભીર બીમારીની કલમ હેઠળની કોઈ બીમારીમાં સપડાય તો આ કલમ તેને ઘણી રાહતરૂપ બની શકે છે.

● વીમાધારકને અપંગતા આવી જાય તો પ્રીમિયમ માફીની કલમ હેઠળ તેને ભવિષ્યના પ્રીમિયમની ચૂકવણીમાં માફી મળે છે.

● વિવિધ પ્રકારના વર્ષાસન પ્લાન્સ આ પ્રમાણે છે: આજીવન વર્ષાસન, ચોક્કસ સમયગાળા માટેનું વર્ષાસન, સંયુક્ત જીવન અંતિમ સર્વાઈવર સુધીનું વર્ષાસન, ખરીદ કિંમતની બાકી વધેલી રકમ પરત કરવા સાથેની આજીવન વર્ષાસન યોજના, વધતું જતું વર્ષાસન.

#### નાણાંકીય પ્રોડક્ટસ પર વેરા અને ફુગાવાની અસરો

● આરોગ્ય વીમા પેટે ચૂકવાતું પ્રીમિયમ પ્રવર્તમાન વેરા કાયદા પ્રમાણે ચોક્કસ મર્યાદાને આધીન આવકવેરા ધારાની ચોક્કસ કલમ હેઠળ વેરાપાત્ર આવકમાંથી બાદ મળે છે

● નિવૃત્તી પ્લાન માટે ચૂકવાતા પ્રીમિયમ આવકવેરા ધારાની સુસંગત કલમ હેઠળ વેરાપાત્ર આવકમાંથી બાદ મળે છે. વ્યક્તિને નિયમિત રીતે મળતી પેન્શનની રકમ વેરાપાત્ર છે.

● આજે યોગ્ય લાગતું આરોગ્ય વીમા કવચ ફુગાવાને કારણે એક દાયકા બાદ કદાચ પૂરતું ન લાગી શકે.

#### જરૂરિયાતોને ક્રમ આપવા અને જરૂરિયાતોને નાણાંકીય પ્રોડક્ટસ લાગુ કરવા

● પરિવારમાં કમાતી વ્યક્તિ અથવા પરિવારના કોઈ સભ્યએ હોસ્પિટલમાં રહેવું પડે તો આરોગ્ય વીમા યોજના તેના ખર્ચની સંભાળ લે છે.

● નિવૃત્તી કરતાં અન્ય નાણાંકીય હેતુઓ ભલે મહત્વના હોય તેમ છતાં વ્યક્તિએ નિવૃત્તી પ્લાનને ઓછું મહત્વ

આપવું ન જોઈએ, શરૂઆતમાં તેઓ નાની રકમથી પણ પ્લાન શરૂ કરાવીને બાદમાં તેમાં તબક્કાવાર વધારો કરાવી શકે છે.

## સવાલજવાબ:

### ૭.૧

આરોગ્ય વીમા યોજનાના કેટલાક લાભ અને વિશિષ્ટતા નીચે પ્રમાણે છે:

- કિંમત;
- કેશલેસ સવલત;
- તબીબી ચકાસણી;
- અગાઉથી હોય તેવી બીમારીને આવરણ;
- સંયુક્ત-ચૂકવણી;
- નો-ક્લેઈમ બોનસ;
- તાત્કાલિક સંભાળ; અને
- બચત અથવા લોન્સ મારફત એકસાથે રકમ ભરવી જરૂરી નથી.

### ૭.૨

આવરી લેવાતી ગંભીર બીમારીઓની યાદી દરેક વીમા કંપનીઓમાં અલગઅલગ હોય છે. ગંભીર બીમારીની કલમ (વિકલ્પ) મારફત આવરી લેવાતી કેટલીક ગંભીર બીમારી નીચે પ્રમાણે છે:

૧. હૃદય રોગનો હુમલો
૨. કેન્સર
૩. કિડની ખરાબ થઈ જવી
૪. મહત્વના અંગોનું ટ્રાન્સપ્લાન્ટ
૫. પક્ષઘાત
૬. મોતિયાની શસ્ત્રક્રિયા
૭. અંધાપો
૮. પગ અને નીચેના અવયવોને લકવો
૯. કોમા
૧૦. બહુવિધ સ્કલરોસિસ

### ૭.૩

## પેન્શનનું રૂપાંતર:

નિયમિત/સમયાંતરે વર્ષાસન મેળવવાનું શરૂ કરતા પહેલાં એક વ્યક્તિ એકસાથે રકમ પાછી ખેંચી શકે છે. સામાન્ય રીતે વીમા કંપની એકઠી થયેલી રકમમાંથી એક તૃતિયાંશ જેટલી રકમ પાછી ખેંચવા પરવાનગી આપે છે. બાકીની બે તૃતિયાંશ રકમ વર્ષાસનની ચૂકવણી માટે ઉપયોગમાં લેવાની રહે છે.

## સ્વચકાસણી પ્રશ્નો

૧. બજારમાં ઉપલબ્ધ કેટલીક વર્ષાસન યોજનાઓની યાદી તૈયાર કરો.
૨. અકસ્માત મૃત્યુ લાભની કલમ સમજાવો.
૩. વર્ષાસન યોજનાના બે તબક્કા જણાવો.

આ પ્રશ્નના ઉત્તર પછીના પૃષ્ઠ પર મળી શકશે.

## સ્વચકાસણી પ્રશ્નોત્તરી

૧. બજારમાં ઉપલબ્ધ કેટલીક વર્ષાસન યોજનાઓ નીચે પ્રમાણે છે:

- આજીવન વર્ષાસન;
- ચોક્કસ સમયગાળા માટેનું વર્ષાસન;
- સંયુક્ત જીવન અંતિમ સર્વાઈવર સુધી વર્ષાસન;
- ખરીદ કિંમતની બાકી વધેલી રકમ પરત કરવા સાથેની આજીવન વર્ષાસન યોજના;
- વધતું જતું વર્ષાસન.

૨. વીમાધારકનું અકસ્માતને કારણે મૃત્યુ થાય તો અકસ્માતે મૃત્યુ લાભની કલમ (વિકલ્પ) તેના પરિવારને વીમાની રકમ ઉપરાંત વીમો લેતી વખતે નક્કી થયા પ્રમાણે વધારાની રકમ પૂરી પાડે છે. વીમાધારકનું મૃત્યુ બહારના, હિંસક, અનપેક્ષિત અને નજરે પડતાં માધ્યમો દ્વારા થયેલા અકસ્માતને કારણે થયું હોવું જોઈએ. આ કલમ હેઠળ ચૂકવાતી રકમ પોલીસમાં સૂચવાયેલી શરતો પ્રમાણે હોય છે.

ભારતમાં અકસ્માતને કારણે મૃત્યુની સંખ્યામાં થઈ રહેલા વધારાને ધ્યાનમાં રાખતા અકસ્માતે મૃત્યુ લાભની કલમનું ઘણું મહત્વ છે. આ કલમનો શેમાં ઉમેરો થઈ શકે છે તે પ્રોડક્ટસની વીમા કંપની ચોખવટ કરે છે અને કયા પ્રોડક્ટસમાં આ કલમનો લાભ નથી મળતો તેની પણ યાદી તૈયાર કરે છે.

૩. વર્ષાસનના પ્લાનના બે તબક્કામાં રકમ એકઠી કરવાના તબક્કા અને નિયમિત વર્ષાસનના તબક્કાનો સમાવેશ થાય છે.

**રકમ એકઠી કરવાનો તબક્કો:** પેન્શન પ્લાનના બે તબક્કા હોય છે. રકમ એકઠી કરવાનો/રોકાણનો તબક્કો અને નિયમિત વર્ષાસનનો તબક્કો. રકમ એકઠી કરવાના તબક્કા દરમિયાન વ્યક્તિ તેના કામકાજના જીવનકાળ દરમિયાન નિયમિત ધોરણે અથવા એકસામટી રકમ ચૂકવે છે જે વીમા કંપની ગ્રાહક વતિ અન્યત્ર રોકે છે.

**નિયમિત વર્ષાસનનો તબક્કો:** એકઠી થયેલી રકમનો ઉપયોગ વ્યક્તિ નિવૃત્ત થવા પર વર્ષાસન ખરીદવા માટે કરી શકે છે. વર્ષાસન યોજના તે જ વીમા કંપની અથવા અન્ય વીમા કંપની પાસેથી ખરીદી શકાય છે. એકઠી થયેલી રકમ ઉપરાંત વ્યક્તિ તેને મળેલી પ્રોવિડન્ટ ફન્ડની રકમ કે ગ્રેચ્યુઈટી કે સુપરએન્યુએશન અથવા પીપીએફ કે અન્ય રોકાણ મારફત પ્રાપ્ત થતી રકમનો ઉપયોગ પણ વર્ષાસન ખરીદવા માટે કરી શકે છે. વર્ષાસનના નિયમિત તબક્કા દરમિયાન વીમા કંપની વ્યક્તિ વતિ એકસામટી રકમ રોકે છે અને વ્યક્તિને નિયમિત અથવા સમયાંતરે વર્ષાસનની રકમ ચૂકવવાનું શરૂ કરે છે.